

ESKİŞEHİR SANAYİ ODASI
**PIYASA
BEKLENTİ
ANKETİ**

Bu anket çalışması Eskişehir Sanayi Odası tarafından, 2021 yılında yaşanan ekonomik gelişmelerin ve koronavirüs pandemisinin firmalarımız üzerindeki etkisini ölçmek, işletmelerin önümüzdeki dönem beklentilerini ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Anketin sonuçları ilgili tüm Bakanlıklar ve resmi makamlarla paylaşılmıştır.

Ankete katkı sağlayan tüm işletmelerimize teşekkür ederiz.

Eskişehir Sanayi Odası

ESKİŞEHİR SANAYİ ODASI

**PIYASA
BEKLENTİ
ANKETİ**

Şubat 2022

YÖNETİCİ ÖZETİ

Bu anket çalışması Eskişehir Sanayi Odası tarafından, 2021 yılında yaşanan ekonomik gelişmelerin ve koronavirüs pandemisinin firmalarımız üzerindeki etkisini ölçmek, işletmelerimizin önümüzdeki dönem beklentilerini ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Yüksek bir katılımı ile gerçekleştirilen ESO Piyasa Beklenti Anketine **1058 işletme** cevap vermiştir. Anketin sonuçları ilgili tüm Bakanlıklar, TOBB ve resmi makamlarla paylaşılmıştır.

Eskişehir Sanayi Odası tarafından hazırlanmış olan bu raporda, 2021 yılında ağırlıklı olarak yaşanan ve önümüzdeki dönemde çözüm bekleyen ana sorun alanları tespit edilmiştir. Bunlar;

- 1. Döviz kurundaki oynaklık***
- 2. Enerji maliyetlerindeki artış***
- 3. Hammadde fiyatlarındaki artış***

Ankete verilen cevaplar ve buna bağlı beklentiler doğrultusunda hazırlanan raporun ana fikrini; **“öngörülebilir, sürdürülebilir, adil ve rekabetçiliğin korunduğu bir ekonomik ortam”** olarak tanımlamak mümkündür.

Üyelerimizden almış olduğumuz ve bu raporun kapsamını belirleyen görüşler üretim sektöründe **iş yükünün ve cironun büyüdüğünü, ancak kar marjlarının hızla eridiğini** ortaya koymaktadır. Talep yönlü değil arz yönlü bir enflasyon sarmalının içerisindeyken üretim maliyetlerinin bir anda ikiye katlanmış olması üreticinin önünü görememesine neden olmaktadır. **Öngörülebilirlik ve sürdürülebilirlik** konuları daha büyük önem kazanmaktadır.

Raporda öne çıkan başlık **“yüksek enflasyon”** olmuştur. Enflasyon özellikle son dönemde gelişmekte olan ülke ekonomilerinin en önemli sorunudur. Tüm dünyada Merkez Bankaları enflasyonun geçici olacağı öngörüsünden vazgeçmiştir. Kalıcı ve küresel bir yüksek enflasyon eğilimi ile karşı karşıya olduğumuzu söylemek mümkündür. Enflasyon ile mücadele için kapsayıcı bir **ekonomik program** uygulanmalıdır.

Döviz kurunda yaşanan oynaklık da yine ankette öne çıkan konulardan biri olmuştur. Küresel bir değerlendirme yapıldığında, **FED faiz artışı ve bilanço daraltma** açıklamalarının doların maliyetini arttırarak ülke para birimleri üzerinde negatif yönlü bir etki oluşturduğunu söylemek mümkündür. FED’in hızlı faiz arttırmalarının ülke ekonomilerini ters yönlü etkileyeceğine yönelik olarak IMF uyarılarda bulunmakta ve hızlı bir şekilde ülke para birimlerinde değer kayıplarına ve sermaye çıkışlarına neden olacağına dikkat çekmektedir.

Ülke genelinde bir değerlendirme yapıldığında ise, 2021'in yüksek enflasyonunda döviz kuru seyirinin en önemli etken olduğu görülmektedir. 2021'e haftalık 7,35 TL ile başlayan dolar kuru, yılı sonunda 12,02 TL haftalık ortalamaya ulaşmış ve **yüzde 63,5 artış** göstermiştir. Başka bir ifade ile 2021 yılı başı ile sonu arasında Türk Lirası yaklaşık yüzde 45 değer kaybetmiştir.

2021 yılını **yüzde 36 tüketici enflasyonu** ile kapatan Türkiye'de 2022'ye de başta enerji olmak üzere ağır zamlarla girilmesi imalat sektörünü ciddi şekilde sarsmıştır. Elbette bu durum **tüketici talebini** de doğrudan etkilemektedir. Talepteki azalmanın yanında **Omicron**'un hızla yayılmasına bağlı olarak piyasalar dikkate değer bir daralmaya doğru gitmektedir.

TÜFE'de ağırlıkları toplamı yüzde 12 olan 6 kalemdeki zamlar sadece Ocak ayının ilk haftasında 5 puana yakın bir etkide bulunmuştur. Bu kalemlerden, özellikle elektrik ve akaryakıttan kaynaklanan dolaylı yansıma ile mal ve hizmet fiyatlarına, yine Aralık ayında yüzde 38 dolayında otomobile gelen zamlarla ulaştırma fiyatlarına yansıyan yeni artışlar, **2022 Ocak TÜFE'sinin aylık yüzde 11,10'a, yıllık oranının da yüzde 48,69'a** çıkmasına yol açmıştır. Bu oran **Nisan 2002'den beri görülen en yüksek enflasyon** olarak gerçekleşmiştir.

Gelişmiş ülkelerde de enflasyon sorunu olmasına rağmen, orta vade beklentilerinin aşağı yönlü olduğu görülmektedir. Ancak ülkemiz son 2 aylık enflasyon verilerine baktığımızda dünyadan ayrılmaktadır. Oluşan bu enflasyonist ortamda özellikle üretici fiyatlarının barındırdığı **stok enflasyon** etkili olmaktadır. Yapılan iyimser projeksiyonlar da bile yıl sonunda TÜFE'nin yüzde 65'i aşması tahmin edilmektedir. Bu senaryo hem üreticiyi hem de tüketiciyi ciddi şekilde tahrip edecek bir durumdur.

Para politikalarındaki sıkılaşma, tahvil faizlerindeki yükseliş, ülkemiz sınırlarındaki **jeopolitik gelişmeler ve belirsizlik**, pandemi sürecinde uygulanan mali ve parasal genişleme, enerji ve hammadde fiyatlarındaki artış, tedarik zincirinde yaşanan kırılmalar enflasyon ivmesini daha da yukarıya taşımaktadır. Aralık ayında beklentilerin üzerinde açıklanan, 2022 Ocak'ta rekor seviyelere ulaşan **enflasyon**, maliyetlere yansımaya başlamıştır ve önümüzdeki aylarda fiyat artışlarının artarak devam edeceği yönünde beklentiler yüksektir.

Türkiye'deki para politikalarının yanında yüksek oranda yurtdışından da ithal edilen bir enflasyon ile uğraşmaktadır. Güçlü küresel talebin yanında tedarik zincirindeki kırılmalar, gıda ve elektrik, doğalgaz, petrol gibi **enerji fiyatlarındaki artışlar** enflasyon baskısının artacağına işaret etmektedir. Pandeminin etkileri tam olarak kalkmadığı sürece hem ülkemizde hem de dünyada enflasyon sorun olmaya devam edecektir.

Enflasyon konusuna sanayici tarafından bakıldığında durum oldukça düşündürücüdür. Yurtiçi üretici fiyat endeksi (Yİ-ÜFE) ya da üretici fiyatları, 2022 Ocak ayında aylık yüzde 10,45 artmış

ve yıllık **yüzde 93,5'i** bulmuştur. Böylece üretici ve tüketici fiyatlarındaki makas **yüzde 45** gibi sürdürülmesi mümkün olmayan bir seviyeye ulaşmıştır. Üretici fiyatları **2001 krizinin** yüzde 88'lik artışını da aşarak en yüksek oranı yaşamıştır. Sanayinin dört sektörünün yıllık değişimleri; madencilik ve taş ocakçılığında yüzde 86,51; imalatta yüzde 90,29; elektrik, gaz üretimi ve dağıtımında yüzde 138,48; su temininde yüzde 25,88 artış olarak gerçekleşmiştir.

Ana sanayi gruplarının yıllık değişimleri ise; ara malında yüzde 106,40; dayanıklı tüketim malında yüzde 58,49; dayanıksız tüketim malında yüzde 65,25; enerjide yüzde 142,06; sermaye malında yüzde 63,25 artış olmuştur. Yine ana sanayi gruplarına göre incelendiğinde, yıllık enflasyon enerji ve ara mallarda daha belirgin olmak üzere tüm alt gruplarda yükselmiştir. En yüksek aylık artış dayanıklı tüketim malı grubunda gerçekleşmiş, bu gelişmede ana demir-çelik ve plastik ürünleri öne çıkarken, diğer alt gruplarda da belirgin fiyat artışları izlenmiştir. Sektörlere göre bir inceleme yapıldığında; kok ve rafine petrol ürünleri yüzde 180,75; ham petrol ve doğal gaz yüzde 162,84; elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı yüzde 138,48; ana metaller yüzde 136,29 ile endekslerin en fazla arttığı alt sektörler olmuştur. Alt gruplar geneline yayılan yüksek fiyat artışlarında **Türk Lirasındaki değer kaybı, emtia fiyatlarındaki yüksek seyir ve arz kısıtları** belirleyici olmaya devam etmiştir.

Bu gelişmelerle, tüketici fiyatları üzerinde üretici fiyatları kaynaklı baskılar güçlenerek devam etmektedir. Bu durum **tüketici fiyatlarını yükseltici bir basınç** oluşturmaktadır. **Enflasyon** ile mücadele ve kontrol altına alabilmek için; **topyekün, üretim ekonomisini önceliyecek, yeni bir ekonomi programına ve yapısal reformlara** ihtiyaç vardır.

Yapısal ekonomik reformların; üretimden finansmana, eğitimden ihracata, teknolojiye yabancı yatırımcıya, Ar-Ge süreçlerinden kamu alımlarına ve stratejik sektörler, ithal ikamesinden tasarrufa, global algıdan seçiciliğe kadar tüm etkenleri içeren, ama en önemlisi **rasyonel, disiplinli ve kredibilitesi yüksek para politikalarına ve etkinliği yüksek Merkez Bankasına** ihtiyacı bulunmaktadır.

Ülkesine güvenen, yatırıma, istihdama, üretime ve ihracata hiç durmadan devam eden sanayicilerimiz; rekabetçiliğini kaybetmek istemiyor. Sürdürülebilir ve öngörülebilir üretim için **yeni bir Ekonomi Programı** bekliyor.

Saygılarımızla arz ederiz.

Celalettin Kesikbaş

Yönetim Kurulu Başkanı

Eskişehir Sanayi Odası

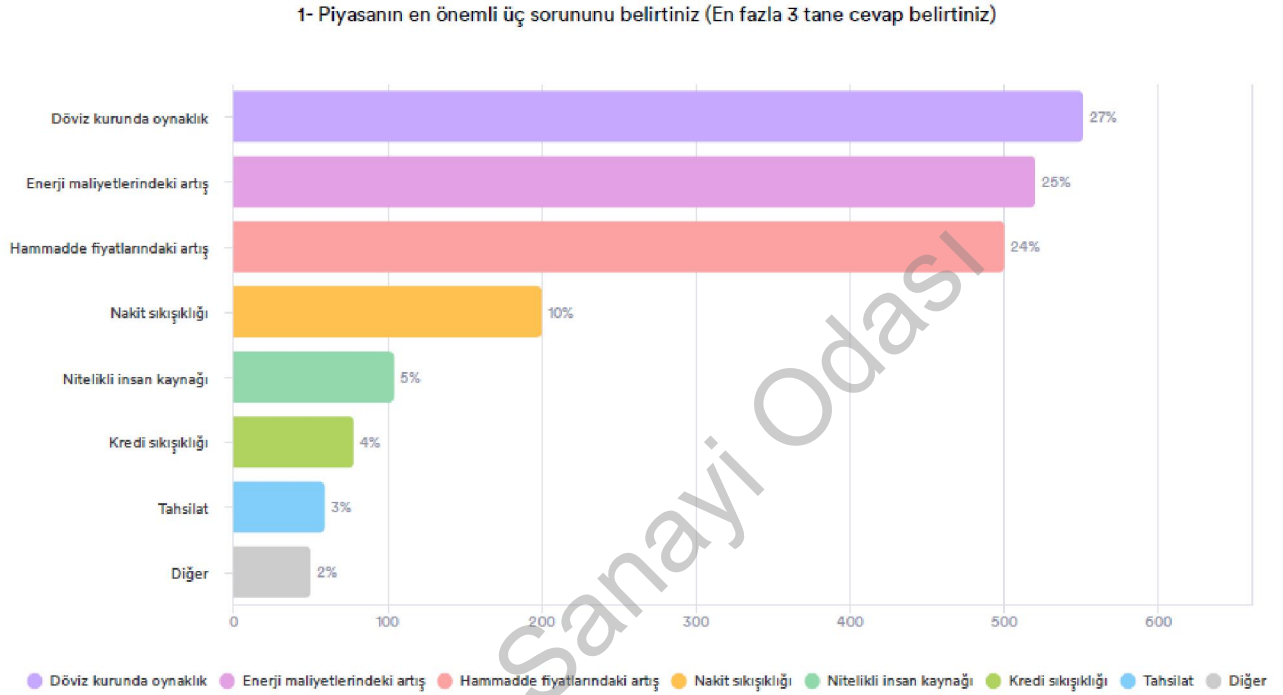
DEĞERLENDİRME

Eskişehir Sanayi Odası Piyasa Beklenti Anketine sanayi, hizmet ve tarım sektörlerinde faaliyet gösteren **1058 işletme** katılım sağlamıştır. Ankette alınan cevaplardan elde edilen önemli çıkarımları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür.

- Türkiye ekonomisinin çözülmesi gereken sorunlarının ilk sırasında **enflasyon** gelmektedir.
- **Döviz kurlarındaki oynaklık ve öngörülemezlik** konusu enflasyonist ortamı körükleyen en büyük etken olarak değerlendirilmektedir.
- **Enerji ve hammadde fiyatlarındaki** artışın altını kalın bir şekilde çizenlerinin oranı yüzde 49 olmuştur.
- Ankete katılanların yüzde 69'u 2022'de **karlılığın azalmasını** beklemektedir.
- İşletmelerin yüzde 80'i 2022'de **yeni yatırım düşünmemektedir**.
- Yeni yatırım düşünmeyenlerin bunun için gösterdikleri gerekçelerde **yatırım ortamının iyileşmemesi** yüzde 55 ile ilk sırada yer alırken bunu yüzde 24 ile **kredi koşullarının uygunsuzluğu** ve yüzde 12 ile **hukuk sistemi** izlemiştir.
- 2021 yılının tamamında **her beş firmadan ikisi küçüldüğünü** belirtmiştir.
- Firma karlılığına yönelik önlemlerin ilk sırasında yaklaşık yüzde 30 ile **maliyet azaltma** gelmektedir. Bunu yüzde 18 ile **küçülme** izlemektedir.
- Ar-Ge, yeni yatırım ve büyüme beklentisi **çok düşük** düzeydedir.
- **Asgari ücret** uygulamasının **istihdama olumsuz etkisini** düşünenlerin oranı yüzde 58'i bulmaktadır.
- Bankacılık sektörüyle yaşanan sorunların başında yüzde 63 ile **kredi faizlerinin** yüksekliği gelmektedir.
- İşletme sahiplerinin yüzde 31'i **tasarruf yapamadığını** ifade etmiştir. Yapılan tasarruflar içinde ise iş yerine yatırım yüzde 18 ile ilk sırada yer almaktadır.
- Firmaların yüzde 84'ü 2022 yılı için **kur tahmini yapamadığını** söylemiştir.
- Ankete katılanların yüzde 61'i Suriye'deki ve Afganistan'daki iç savaşlardan kaçarak ülkemize gelen göçmenlerin **geri dönmesi gerektiğini** belirtmiştir. İstihdama katkı sağlayanlar kalmalı diyenlerin oranı ise yüzde 23 olmuştur.
- İşletmelerin yüzde 83'ü Avrupa Birliği'nin **Yeşil Mutabakat** sürecine hazır olmadığını ifade etmiştir.

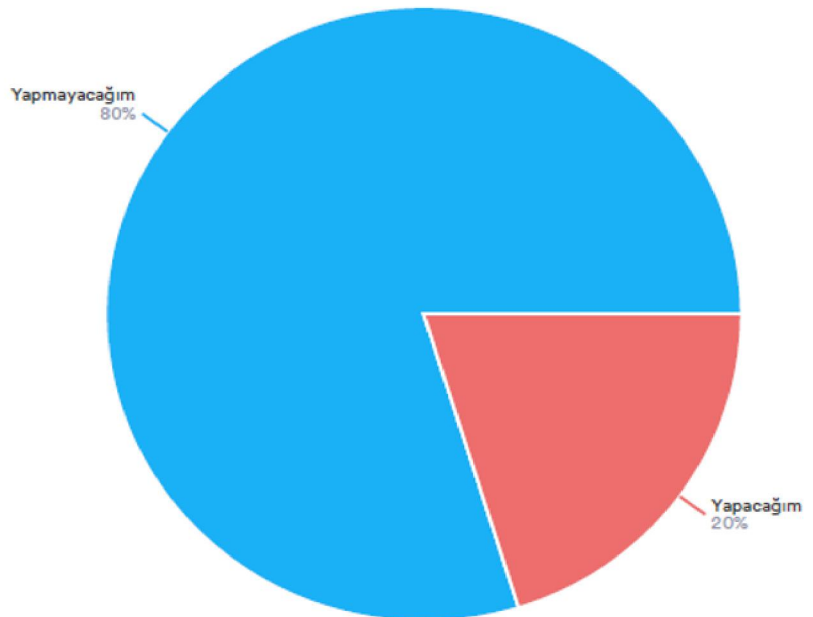
Ankete cevap veren işletmelere göre piyasanın en önemli üç sorunu aşağıdaki gibi oluşmuştur.

1. Döviz kurunda oynaklık - %27
2. Enerji maliyetlerindeki artış - %25
3. Hammadde fiyatlarındaki artış - %24

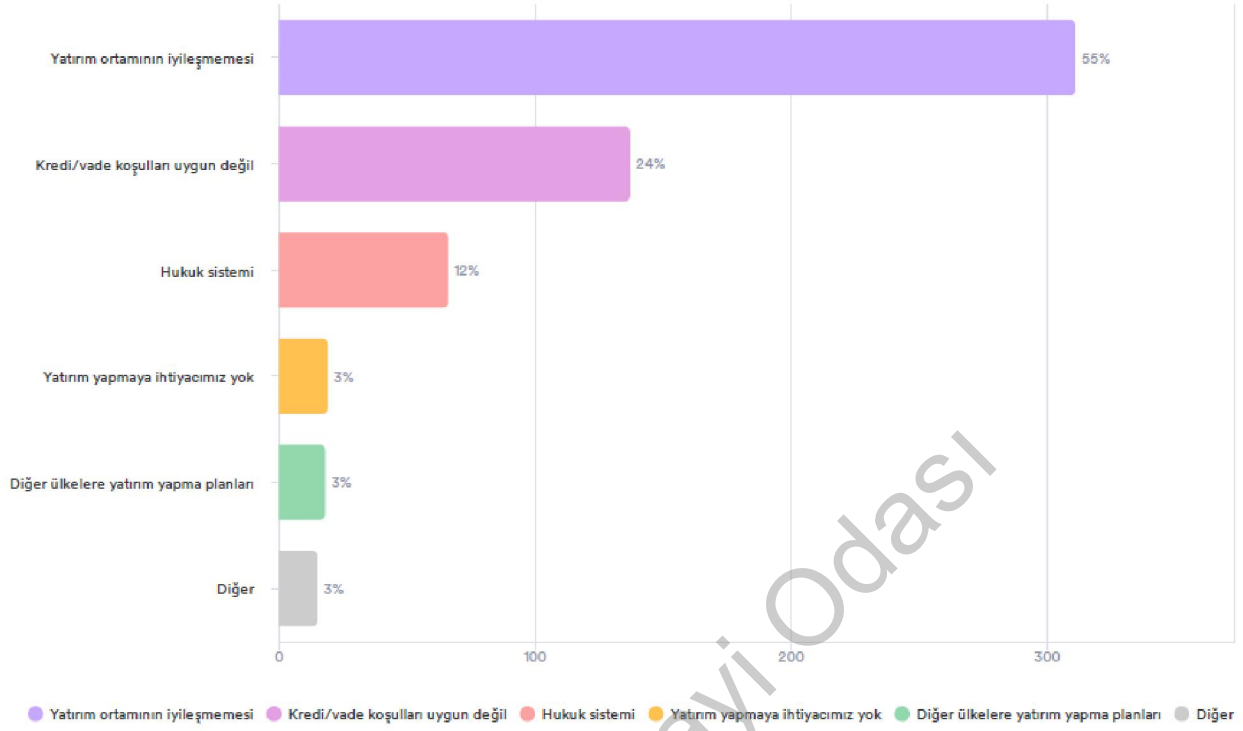

2- Yılın önümüzdeki çeyreklerinde yatırım yapacak mısınız?

ESO Piyasa Beklenti Anketinde en önemli 3 sorunun döviz kurundaki oynaklık, enerji maliyetlerindeki artış ve hammadde fiyatlarındaki artış olmasını ifade eden katılımcıların yüzde 80'i 2022'de yatırım yapmayacaklarını belirtmişlerdir.

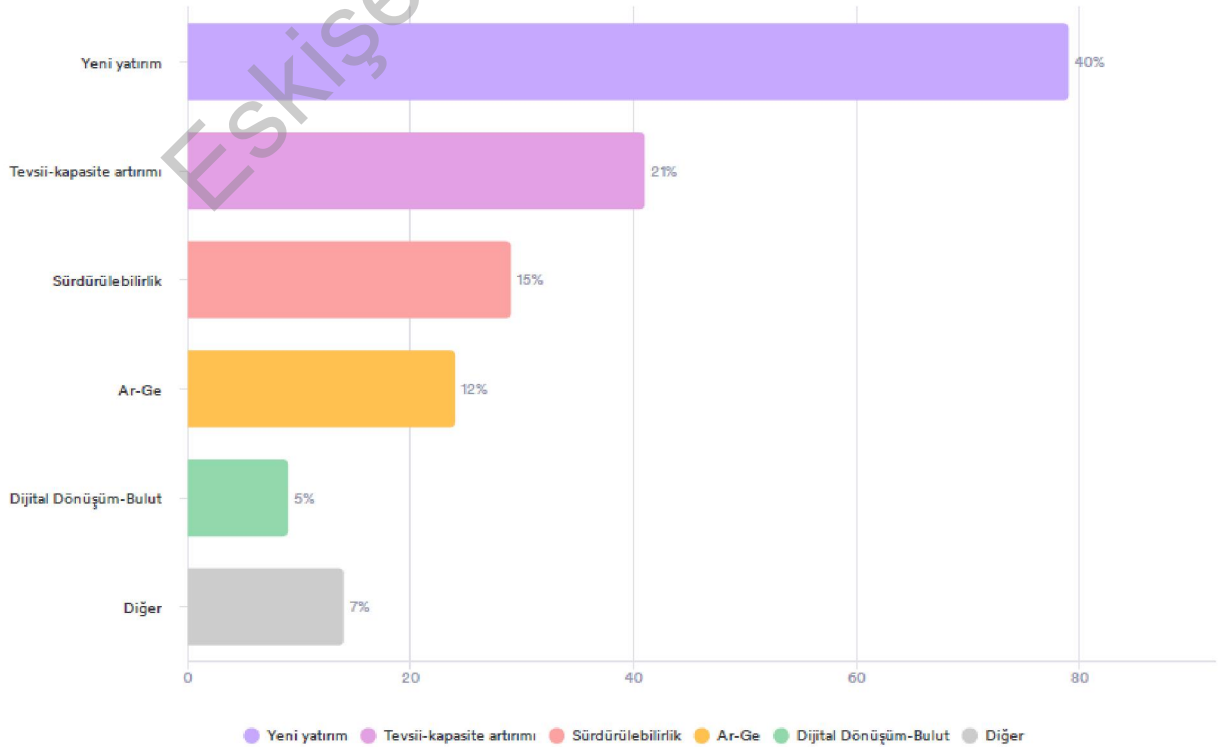

3- Yatırım yapmama nedeniniz nedir?

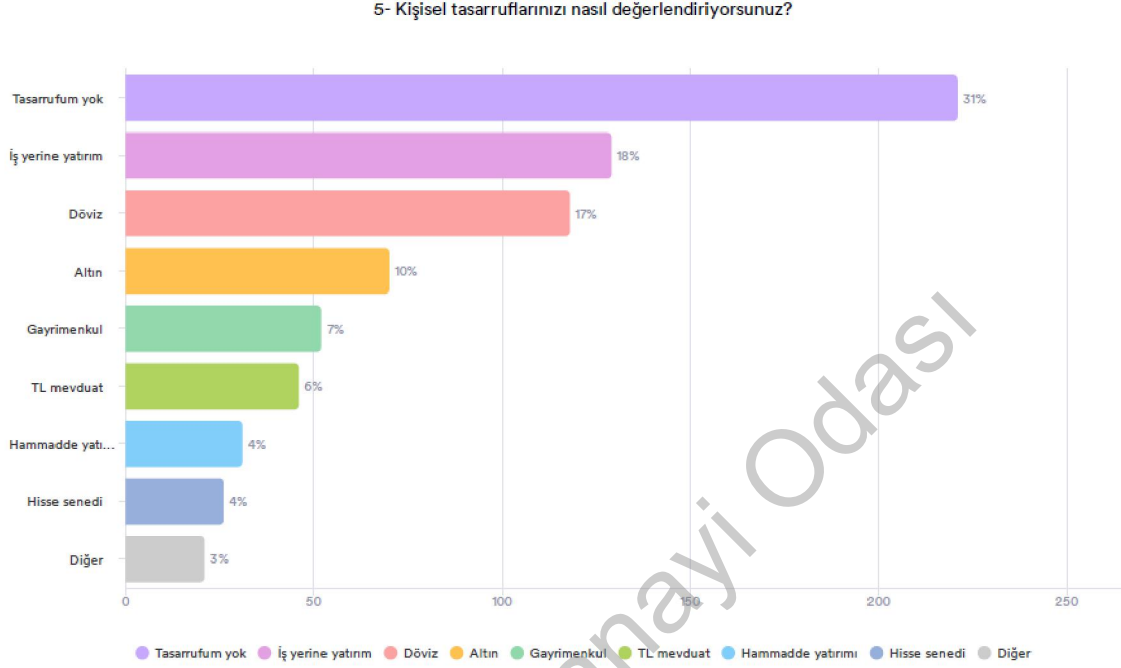

Yatırım yapmayacağını belirten katılımcılar bunun nedenini yüzde 55 oranında yatırım ortamının iyileşmemesi olarak yanıtlamıştır. Bunu yüzde 24 ile kredi/vade koşullarının uygun olmaması, yüzde 12 ile hukuk sistemi izlemiştir.

4- Yatırım türünü belirtiniz

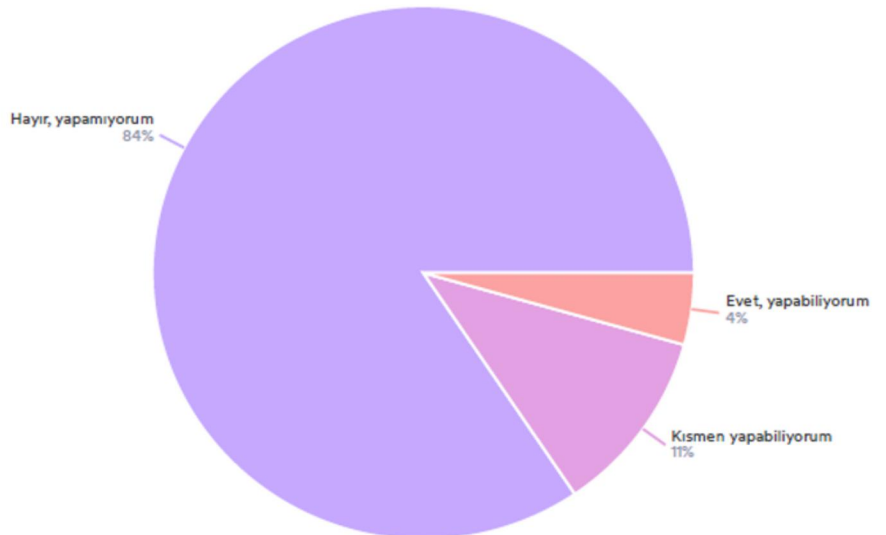
Önümüzdeki çeyreklerde yatırım yapacağını belirten katılımcıların yüzde 40'ı bunun yeni bir yatırım olacağını söylerken, bunu sırasıyla kapasite artırımı, sürdürülebilirlik, Ar-Ge ve dijital dönüşüm alanında yatırımlar izlemiştir.

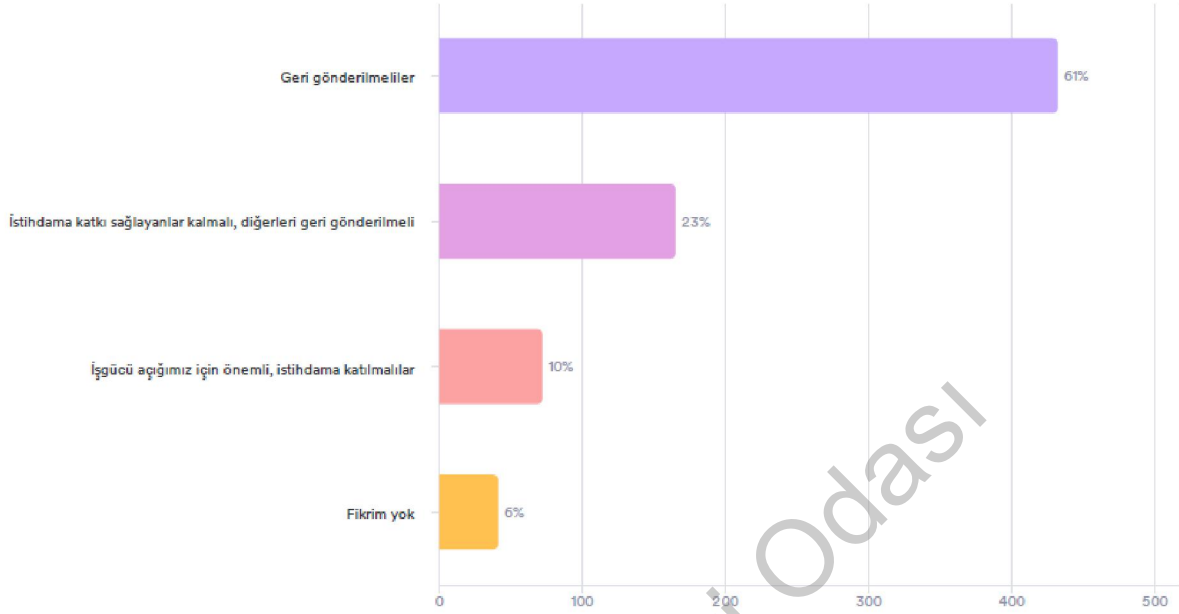
Piyasada yaşanan sorunlar göz önüne alındığında anket katılımcılarının yüzde 31'i tasarrufunun olmadığını belirtmiştir. Tasarruf yapabilen işletmelerin de yüzde 18 oranında bunu yine iş yerine yatırım olarak değerlendirmek istedikleri görülmektedir.

6- Önümüzdeki bir yıla ilişkin kur fiyatlaması yapabiliyor musunuz?

Ankete katılan işletmelerin yüzde 84 oranında kur tahmini yapamadığı görülmektedir. Bu durum öngörülebilirlik ve sürdürülebilirlik açısından ciddi bir engel teşkil etmektedir.

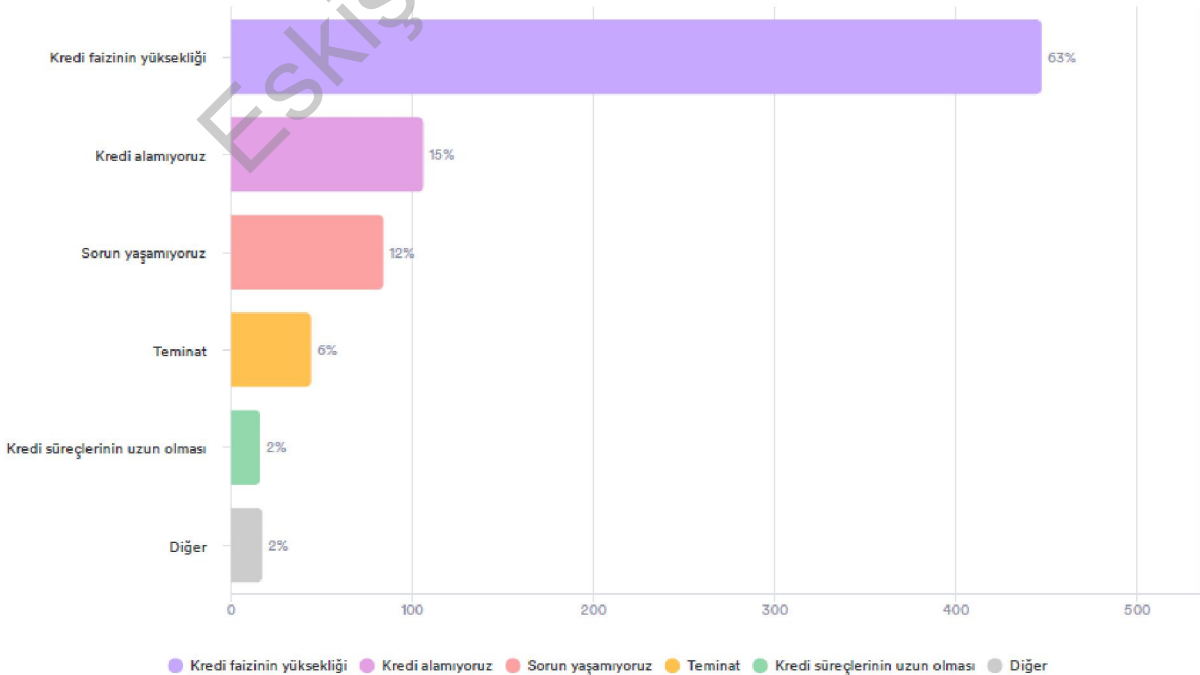

7- Suriye'deki ve Afganistan'daki iç savaşlardan kaçarak ülkemize gelen göçmenler konusunda ne düşünüyorsunuz?

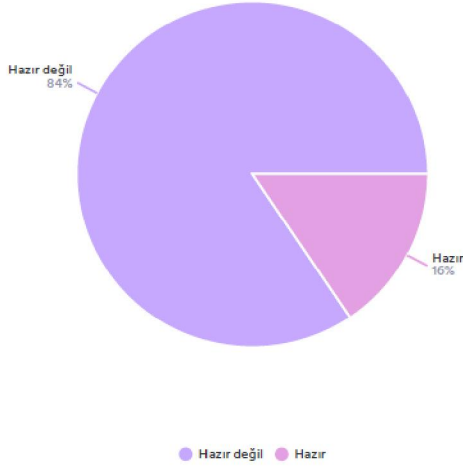
Suriye'deki ve Afganistan'daki iç savaşlardan kaçarak ülkemize gelen göçmenler konusunda, katılımcıların yüzde 61'i geri gönderilmesini tercih ederken, yüzde 23'ü istihdama katkı sağlayan nitelikli göçmenlerin kalması gerektiğini belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcıların yüzde 10'u istihdama kazandırılması gerektiğini düşünmektedir.

8- Bankacılık sektörüyle yaşadığınız temel sorun nedir?

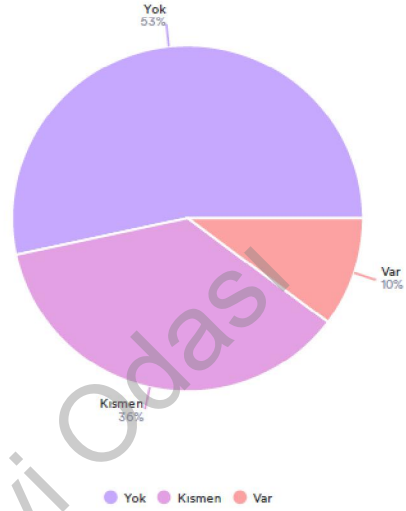

Ankete katılan işletmelerin yüzde 63'ü kredi faizlerinin yüksekliği sebebiyle bankacılık sektörüyle sorun yaşandığını belirtmiştir. Katılımcıların yüzde 15'i ise kredi kullanamamaktan şikâyet etmiştir.

9- Türkiye "Yeşil Mutabakat"a hazır mı?

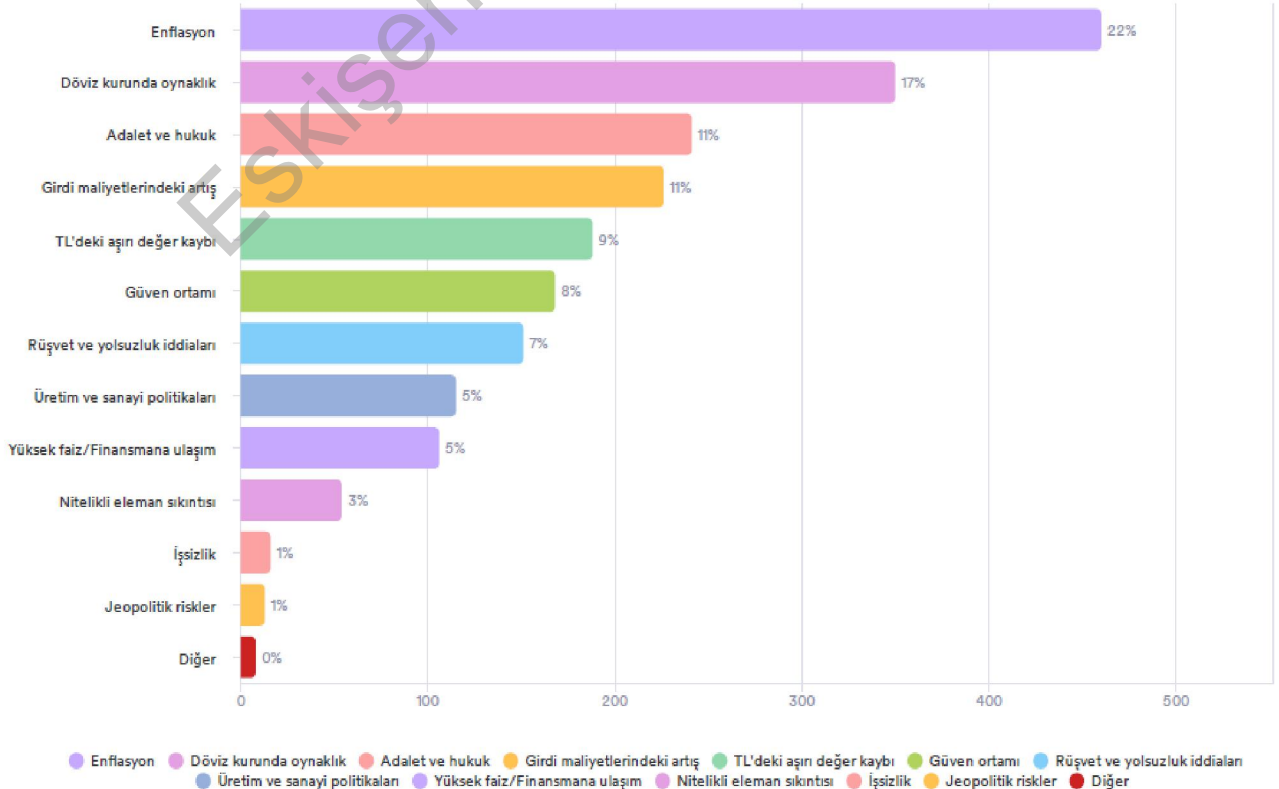

10- Firmanızın "Yeşil Mutabakat"a uyum stratejisi var mı?

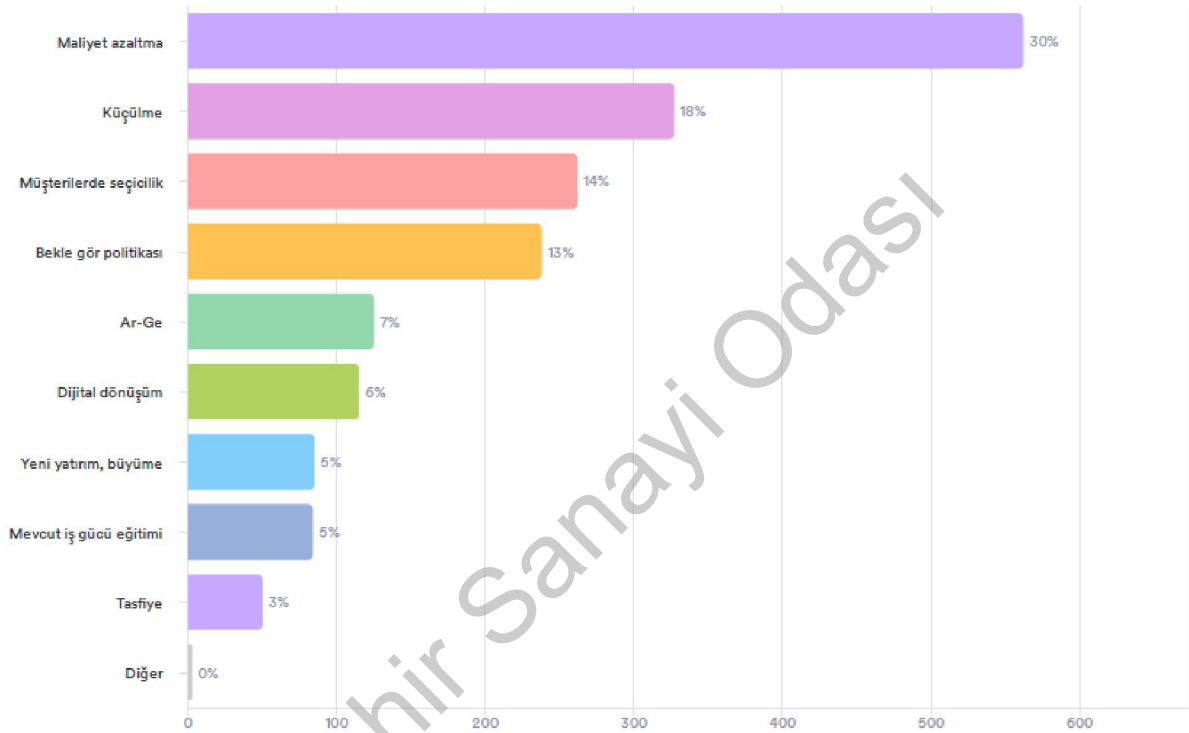
Anket katılımcılarının yüzde 84'ü Türkiye'nin "Yeşil Mutabakata" hazır olmadığını düşünürken, firmalarının Yeşil Mutabakat uyum stratejisinin bulunmadığını belirtenlerin oranı yüzde 53 olmuştur.

11- Türkiye ekonomisinin öncelikli olarak çözülmesi gereken önemli sorunları nelerdir? (En fazla 3 tane cevap belirtiniz)

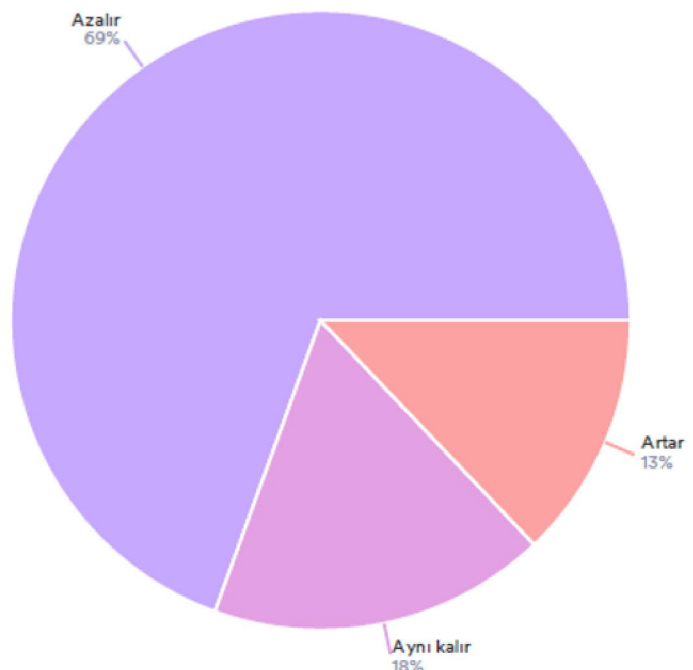

Ankete katılan işletmelere Türkiye ekonomisinin öncelikli olarak çözülmesi gereken en önemli üç sorunu sorulmuştur. Katılımcıların yüzde 22'si en önemli sorunun enflasyon olduğunu ifade etmiştir. Bunu yüzde 17 ile döviz kurunda oynaklık ve yüzde 11,5 ile adalet ve hukuk sistemi izlemiştir.

12- Firma verimliliğini artırmak ve kara geçirmeye yönelik ne gibi önlemler alıyorsunuz?(En fazla 3 tane cevap belirtiniz)

13- 2022'de karlılığınız 2021 yılına göre nasıl olacaktır?

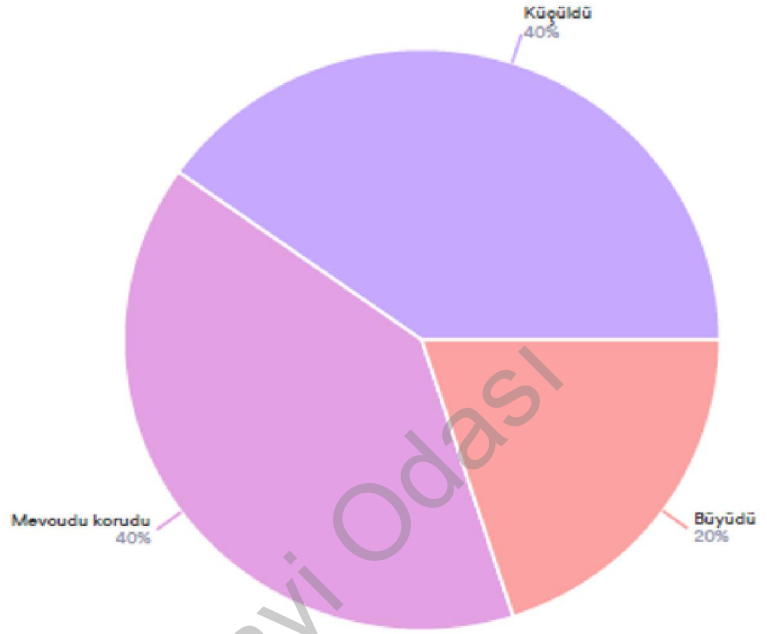

Katılımcıların yüzde 30'u firma verimliliğini artırmak ve kara geçirmek için maliyet azaltma yöntemi kullandıklarını söylemişlerdir. Küçülme yöntemini kullananların oranı yüzde 18, müşteriye seçicilik yapmayı tercih edenlerin oranı da yüzde 14 olmuştur.

Ankete cevap veren işletmelerin yüzde 69'unun 2022 yılı için kar artışı beklentisi bulunmamaktadır.

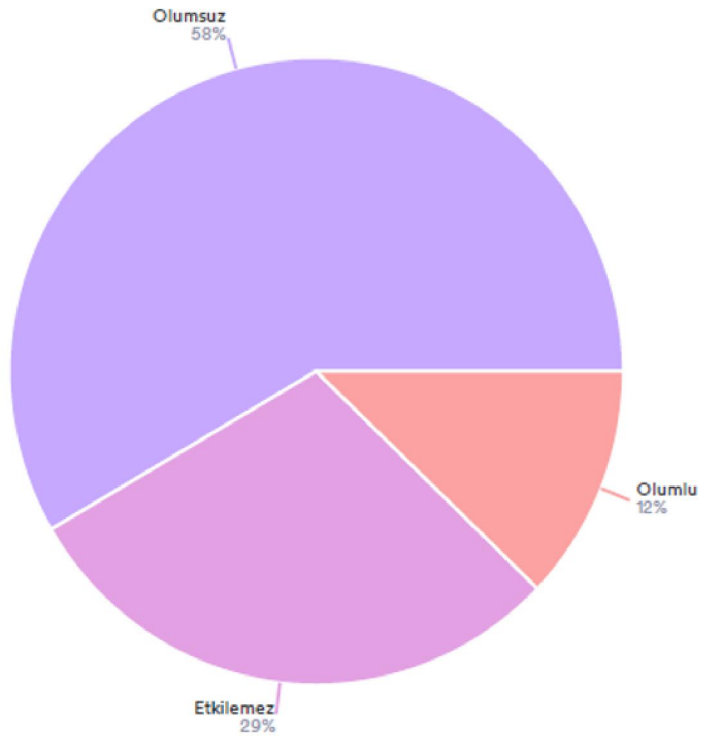
14- 2021 yılında firmanızın durumunu belirtiniz

Ankete katılan firmaların yüzde 40'ı 2021 yılında küçüldüklerini, yüzde 40'ı ise mevcudu koruduklarını ifade etmişlerdir. Büyüdük diyenlerin oranı ise yüzde 20 olmuştur.

15- Asgari ücret uygulamasının istihdama etkisi nasıl olacaktır?

Katılımcıların yüzde 58'i asgari ücret uygulamasının istihdama olumsuz etkisi olacağını, yüzde 12'si olumlu yönde etkileyeceğini belirtmiştir. İstihdama etkisi olmayacağını düşünenlerin oranı ise yüzde 29'dur.

SONUÇ

Pandemi etkisinde geçen 2021 yılında genel olarak **enflasyon, emtia fiyat artışları, tedarik zinciri darboğazları ve enerjideki dalgalanma** tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de etkili olmuştur. Bunlarla birlikte Türk Lirasının kısa sürede yüksek değer kaybı, yabancı para birimlerindeki aşağı ve yukarı yönlü **dalgalanmalar ve öngörülebilirlik sorunları** sanayicimizi en çok zorlayan konulardır.

ESO Piyasa Beklenti Anketi sonuçlarına göre, üreticinin yaşadığı en büyük sorunlardan biri **enerji fiyatlarındaki astronomik artış ve son dönemde karşılaşılan enerji kısıtlarıdır**. Elektrik fiyatlarının kısa bir süre zarfında ikiye katlanmış olması ve özellikle 2022 Ocak ayında yaşanan **enerji kesintileri** sözleşmeye bağlı çalışan sanayicilerimizi çok zor durumda bırakmıştır. Ne yazık ki girdi maliyetlerinde yaşanan bu artışın nihai tüketicinin fiyatlarına da yansıtacağı ve enflasyona sebep olacağı da kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımızdadır.

Tüketici ve üretici fiyatlarına bakıldığında 2021 yılı yüksek enflasyonla kapatılmıştır. Faizler ve risk primleri çok yüksek düzeydedir. Böylesine **enflasyonist bir ortamda** üreticinin yatırıma, katma değere ve ihracata odaklanması çok mümkün değildir. Önünü göremeyen, planlama yapamayan, ihtiyacı olan finansmana uygun koşullarda ulaşamayan, dışarıdaki imajını ve **güvenini kaybeden** sanayicilerin bu gemiyi sağlıklı koşullarda yürütmesi imkansızdır. Türkiye'nin yüksek olan riskinin, enflasyonun, özellikle yatırım ve işletme kredilerindeki faizlerin düşürülmesi gerekmektedir. Türkiye ekonomisinin lokomotifini olan imalat sektörü; kur oynaklığının azalmasını, **istikrarlı ve öngörülebilir bir ekonomik ortamın** sağlanmasını beklenmektedir.

Şirketler açısından bakıldığında, 2022 yılının zorlayıcı şekilde geçebileceği düşünülerek o yönde hazırlıkların yapılması tavsiye edilmektedir. Aylık enflasyon oranlarının çift haneli rakamlarda devam etmesi durumunda **asgari ücrete yapılan artışın ilk 4 ay içerisinde erimesi** söz konusudur. Yurtiçi ekonomik görünümün 2022 yılında daha istikrarlı olması için ekonomi yönetimi tarafından piyasadaki ana beklentilerin **güçlü iletişim, güven, adalet ve fiyat istikrarının tesis edilmesi** koşullarıyla sağlanması gerekmektedir.

İçinde bulunduğumuz tablo biraz karamsar gibi görünse de ülkemizin potansiyeli ve sahip olduğu fırsatlar büyüktür. Türkiye'nin ihracatında yüzde 55 dolayında paya sahip Avrupa pazarında talep giderek artmaktadır. Başta lojistik maliyetler ve pandemi sebebiyle bu talebin Çin yerine Türkiye'ye kaymasının etkileri 2021 yılında imalat sanayisinde net bir şekilde görülmeye başlanmıştır. 2022 yılında da bu talebin artarak devam etmesi beklenmektedir.

Bu fırsatın tam olarak değerlendirilebilmesi için, Eskişehir Sanayi Odası Piyasa Beklenti Anketine verilen cevaplarda da ifade edildiği üzere, özellikle **enflasyon, döviz kurları ve hukuk sistemine ilişkin beklentilerin karşılanması** ve **yapısal reformların bir an önce hayata geçirilmesi** gerekmektedir.

Ülkemiz son iki yıldır önemli bir sınav vermektedir. Kartların yeniden dağıtıldığı, radikal bir dönüşümün içine girildiği **yeni ekonomik düzen** içerisinde atılması gereken adımlar için vakit kaybedilmemelidir. Yaşanan tüm zorluklara rağmen **üretmeye, istihdama, yatırıma ve ihracata devam eden sanayicilerimizin** desteklenmesi talep edilmektedir.

Sürdürülebilir ve öngörülebilir üretim ortamı için **yeni bir Ekonomi Programı** beklenmektedir.

Kamuoyunun bilgisine saygıyla arz ederiz.

Eskişehir Sanayi Odası

ESKİŞEHİR
SANAYİ
ODASI

ESKİŞEHİR SANAYİ ODASI

**PİYASA
BEKLENTİ
ANKETİ**

ESKİŞEHİR **2022**